

آیه ۲۴۴

واژه: قَاتِلُوا: پیکار کنید.. («قتال» عبارت است از مهیا شدن برای رویارویی نظامی و کشتن و کشته شدن، اما «جهاد» هم می‌تواند با جان باشد و هم با مال و هم با امور دیگر.)

۸- دستور پیکار در راه خدا

با توجه به آیه قبل و این که اگر مقدر شود که انسان بمیرد، خواهد مرد و فرار فایده‌ای ندارد، اینک در این آیه دستور پیکار در راه خدا را می‌دهد. مسلم است که اگر ملتی از مرگ نهراسد و آن را امری مقدر بداند که در موقع خود سراغ آدمی می‌آید و فرار از آن بی‌فایده است، از نبرد با دشمن نمی‌هراسد. همین روحیه و اعتقاد بود که مسلمانان را در جنگ‌های صدر اسلام به پیروزی می‌رسانید هر چند که از لحاظ امکانات و تعداد نفرات از دشمن ضعیف‌تر بودند. شعار مسلمانان در جنگ‌ها این بود:

«قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا - بگو بر ما نخواهد رسید مگر آن چه که خدا نوشته است او مولای ماست.» (توبه / ۵۱)

پیام: برای فرار از جهاد، عذرتراشی نکنید. زیرا خداوند نیت شما را می‌داند و بهانه‌های شما را می‌شنود. «سَمِيعٌ عَلِيمٌ»

آیه ۲۴۵

واژه: يَقْرِضُ: وام می‌دهد. (اصل «قَرْض» به معنای بریدن است و به وام نیز «قَرْض» می‌گویند؛ گویا شخص وام‌دهنده جزیی از مال خود را بریده و به دیگری می‌دهد.)

۹- قرض دادن به خدا

تعبیر قرض دادن به خداوند، به همان معنای انفاق در راه وی است؛ خواه انفاق برای جهاد و تأمین هزینه‌های مربوط به آن باشد - که در ارتباط این آیه و آیه قبل گفته شده است - و خواه هر نوع انفاق و احسان دیگر. خداوند نهایت لطف خویش را به بندگان مبذول داشته است و با آن که خود مالک همه دارایی‌هاست، انفاق به مخلوقات را قرض به خود خوانده و تضمین نموده است که در عوض آن، چندین برابر پاداش دهد. در روایات، پاداش «قرض الحسنه» هجده برابر، ولی پاداش صدقه ده برابر بیان شده است.

پیام: اگر گشایش و تنگ دستی را به دست خدا بدانیم، راحت انفاق می‌کنیم. «وَاللَّهُ يَقِضُ وَ يَبْصُطُ»

بسم الله الرحمن الرحيم

آیه ۲۳۸

واژه: قَانِتِينَ: خضوع کنندگان.

۱- نماز وسطی

پیامبر اکرم صلی‌الله‌وعلیه‌وآله‌وسلم در گرمای شدید تابستان، نماز ظهر را به جماعت می‌خواند و این امر برای برخی از یاران او گران می‌آمد. این آیه نازل گردید و اهمیت نماز را به طور کلی و نماز ظهر را به طور خاص بیان نمود.

«وُسطی» مؤنث «أَوْسَط» است و نماز وُسطی نمازی است که در میان نمازهای دیگر قرار گرفته باشد. از آیات قرآن نمی‌توان به دست آورد که مقصود از آن کدام نماز است. از امام باقر و امام صادق علیهم‌السلام به سندهای مختلفی نقل شده است که نماز «وُسطی»، همان نماز ظهر است. در برخی از روایات نیز، نماز میانه به نماز جمعه تفسیر شده است. البته میان این روایات تنافی نیست؛ زیرا از مجموع روایاتی که درباره نماز جمعه و نماز ظهر نقل شده است، استفاده می‌شود که نماز میانه همان نماز ظهر است که در ایام هفته چهار رکعت و در روز جمعه با شرایطی که دارد، دو رکعت خوانده می‌شود.

۲- مراد از «قنوت»

«قانتین» از ماده «قنوت» به دو معنی آمده است: ۱- پیروی و اطاعت کردن؛ ۲- خضوع و خشوع و تواضع. بعید نیست که در آیه فوق نیز به هر دو معنی باشد.

پیام: همه مردم مسئول حفظ نمازند. «حَافِظُوا»

آیه ۲۳۹

واژه: رَجُلًا: پیاده‌ها. (جمع راجِل: پیاده)

۳- وجوب نماز در همه حال

طبق روایات، اصل نماز در هیچ حالتی ساقط نمی‌شود، اما کیفیت ادای آن ممکن است تغییر کند. این آیه اشاره دارد که در زمان جنگ و نظایر آن که چیزی مانند ترس مانع نماز خواندن به صورت عادی می‌شود، باید در حالت پیاده یا سواره نماز بخوانید. امام کاظم علیه‌السلام در پاسخ به این سؤال که اگر کسی گرفتار حیوان درنده‌ای شود و وقت نماز فرا رسد و از ترس آن درنده نتواند حرکت کند، چگونه نماز بخواند، فرمود:

«با همان وضعی که دارد، باید نماز را بخواند؛ هر چند پشت به قبله باشد، رکوع و سجود را با اشاره، در حالی که ایستاده است انجام دهد». این نماز، همان نماز خوف است که فقها به طور مشروح درباره آن بحث کرده‌اند.

پیام: نماز بهترین مصداق «ذکر» است. «فَإِذَا آمِنْتُمْ فَادْكُرُوا اللَّهَ»

آیه ۲۴۰

واژه: يَذُرُونَ: باقی می‌گذارند. (وَذَر: به جای گذاردن)

۴- حکم طلاق پیش از تعیین مهریه

بنا بر مفاد این آیه، زن می‌توانست تا یک سال پس از مرگ شوهر در خانه او بماند و هزینه زندگی را از اموال متوقی تأمین نماید، ولی با نزول آیه ۲۳۴، حکم عده چهار ماه و ده روز تعیین گردید و این آیه نسخ شد؛ اگرچه برخی از مفسران، نسخ در آیه را قبول ندارند و حکم این آیه را به این معنا می‌دانند که در هر حال، بهتر است که مرد پیش از مرگ، به وارثان خود وصیت کند که تا یک سال، همسرش را از خانه بیرون نکنند و هزینه زندگی وی را بپردازند تا فرصتی برای بازسازی روحی خویش داشته باشد؛ اما روایات به نسخ این آیه تصریح دارد.

پیام: مردان، بخشی از مال خود را برای همسران‌شان وصیت کنند. «وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ... وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِمْ»

آیه ۲۴۱

واژه: مَتَاعٌ: بهره، برخورداری.

۵- مردان، هدیه‌ای مناسب به زنان مطلقه بدهند

این آیه به یکی دیگر از دستورهای انسانی اسلام اشاره می‌کند که برای پیشگیری از انتقام‌جویی‌ها و کینه‌توزی‌های ناشی از طلاق، مناسب است که مردان، هدیه‌ای مناسب و درخور به زنان مطلقه بدهند. از تعبیر «حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ» برداشت می‌شود که این حکم برای همه زنان مطلقه مستحب و عمومیت دارد؛ اگرچه طبق آیه ۲۳۶ برای زنانی که مهریه‌ای از قبل برای‌شان تعیین نشده است، واجب می‌باشد.

پیام: هدیه دادن که نقش کدورت زدایی و دلجویی دارد، نشانه پرهیزکاران است. «مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ»

آیه ۲۴۲

واژه: يَبَيِّن: بیان می‌کند.

۶- تعقل باید منجر به عمل شود

از مطالعه در آیات و روایات به دست می‌آید که در اغلب موارد «عقل» در مواردی به کار می‌رود که «ادراک و فهم» با «عواطف و احساسات» آمیخته گردد و به دنبال آن عمل باشد، اگر قرآن نمونه‌هایی از نظام شگفت‌انگیز این جهان را بیان کرده و می‌گوید تعقل کنید «لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ» منظور این نیست که تنها اطلاعاتی از نظام طبیعت در مغز خود جای دهید زیرا علوم طبیعی اگر هیچ‌گونه تاثیری در ایجاد دوستی و آشنایی با آفریدگار جهان نداشته باشد ارتباطی با مسائل توحیدی و خداشناسی نخواهد داشت.

پیام: در احکام و دستورات الهی، باید اندیشید تا به مصالح آن پی برد. «يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ».

آیه ۲۴۳

واژه: دِيَارِهِمْ: خانه‌ها. (دیار: جمع دار)

۷- عاقبت فرار از جهاد

«حَزَقِيلَ نَبِيٌّ»، امت خویش را به جنگ با دشمنان فراخواند، ولی مردم به بهانه این که میدان جنگ، زمینه شیوع بیماری طاعون را بیشتر می‌کند، از جهاد سرباز زدند. خداوند آنان را به دلیل سرپیچی، آنان را مبتلا ساخت و طاعون به سرعت در میان‌شان گسترش یافت و یکی پس از دیگری از بین رفتند. به همین دلیل، ده‌ها هزار نفر از آنان به قصد فرار از طاعون، به بیابان‌ها گریختند، ولی باز هم به آن دچار شدند؛ تا جایی که به کلی از میان رفتند. پس از مدتی، هنگامی که این پیامبر الهی از بیابان عبور می‌کرد و اجساد بی‌شمار مردگان را مشاهده کرد، از خداوند درخواست کرد تا آنان را دوباره به زندگی دنیا برگرداند. خداوند نیز دعوت وی را پاسخ گفت و خیل بی‌شمار مردگان را زنده ساخت تا عبرتی برای دیگران گردد.

پیام: خداوند در همین دنیا بارها مردگان را زنده کرده است. «ثُمَّ أَحْيَاهُمْ» (شیعه، به رجعت و زنده شدن گروهی از افراد قبل از قیامت، اعتقاد دارد و علاوه بر صدها حدیث، از آیاتی هم‌چون این آیه، امکان وقوع آن را استفاده می‌کند).